

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,
ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél iven.
Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tések és hirdetési díjak küldendők. ::

Közgyűlési megnyitó

elmondta: **Degenfeld József** gróf, a tiszántúli ref. egyház főgondnoka.

Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés!

Tisztelettel üdvözlöm a közgyűlés megjelenő tagjait. Amidőn múlt közgyűlésünk óta az egyházi közéletünket ért nevezetesebb veszteségekről be kívánok számolni, legelső sorban egy olyan egyénről kívánok megemlékezni, aki ugyan nem volt részese a mi egyházi közéletünknek, de mint a konvent egykori elnökének, a dunántúli egyházkerület főgondnokának és a mi közgyűlésünk tagjának, néhai Tisza Kálmán miniszterelnöknek az özvegye s mint a dunántúli egyházkerület jelenlegi főgondnokának, a mi egyházkerületünk tagjának, a jelenlegi miniszterelnöknek: gróf Tisza Istvánnak az édesanyja, mindnyájunkhoz közel állott. Azonkívül az ő hitbuzgósága, jótékony-sága s minden szép, jó és nemes iránt fogékony lelkülete folytán az egész országban a legnagyobb közbecsülésnek örvendett. Természetesen ez a közbecsülés egyházi köreinkben fokozódott is. Nehéz nekem, mint akit hozzá közeli rokoni kötelékek fűznek, megemlékezni egyenként kiváló érdemeiről. Azért csak azzal kívánok megelégedni, hogy kijelentsem azt, hogy őt olyan egyénnek tartottam, ki méltó arra, hogy az egyházi jegyzőkönyvekben megörökíttessék.

Más nagyobb veszteségekről is beszámolok. A lefolyt nyáron és ősszel két kiváló tanárt veszített el a mi főiskolánk. Ugyanis dr. Balogh Ferenc és dr. Ozory István haltak el. Az előbbi, t. i. dr. Balogh Ferenc 47 esztendőn keresztül volt a mi debreceni theológiánk tanára. A mi jelenlegi lelkészi karunk kivétel nélkül az ő keze alól kerül ki. Volt tanítványai ma is hálásan emlékeznek meg az ő gyűjtő, lelkesítő és kiváló előadásairól. A másik tanár, dr. Ozory István is hosszú időn keresztül szolgálta főiskolánkat és csepegtette a jogi tudományokat a

jogász ifjúságnak a lelkébe és pedig nem eredménytelenül.

Még egy halálesetről óhajtok megemlékezni, mely a legutóbbi időben történt. Claparède Sándor halt meg november elején Budapesten, hirtelenül és váratlanul. Az elhunyt nem volt hazánk fia, azonban a szintén itten elhalt felesége után, aki magyar asszony volt, Magyarországon rokoni összeköttetései voltak, nagyon gyakran megfordult közöttünk és minden magyar intézmény, a magyarság iránt, de különösen a református magyarság iránt kiváló érdeklődéssel viseltetett; úgy, hogy azon újabban létesült összeköttetés, mely a mi magyarországi református egyházunk és a nyugoti reformátusság metropolisza: Genf között kifejlődött, majdnem kizárólag az ő érdeme. Azt gondolom, méltó arra, hogy róla is megemlékezzünk.

A múlt őszi egyházkerületi közgyűlésünktől fogva mostanáig lefolyt esztendő úgy hazánkra, mint egyházunkra valósággal nehéz esztendő volt. Békében éltünk ugyan, azonban közvetlen szomszédságunkban, a Balkánon időnként fel-fellobbant háborúk valóságos ólomsúllyal nehezédtek viszonyainkra is. Hozzájárul a nyárnak és az ősznek igazán abnormis időjárása, úgy, hogy hazánk nagyon sok vidékének lakosága és népe a legnagyobb szorongatások között érte el az őszt; a tél sem biztat még nagyon kedvező viszonyokkal. Azonban remélnünk kell és biztathatjuk magunkat, hogy az isteni gondviselés a megpróbáltatásokon keresztül végre is szerencsés és jó viszonyok közé fog vezetni.

A nehéz viszonyok dacára is erőnkhez képest igyekeztünk intézményeinket fejleszteni. Nem is szólva a debreceni egyetemről, mely minden valószínűség szerint a jövő tanév elején, — habár egyelőre kisebb körben is, — meg fog nyílni, más intézményeinket is vezettük előre és létesítettünk intézményeket. Így a debreceni főgimnázium épülete is elkészült és mostanában történik az átköltözés. Az akadémiai internátust szinte elkészítettük, sőt a

tanév elején meg is nyílt. Megnyílt továbbá a debreceni felsőbb leányiskolával kapcsolatban a leánygimnázium, természetesen egyelőre egy osztály és minden előkészület megtörtént arra nézve, hogy a Debrecenben létesítendő diakonisszaképző-intézet elé akadályok ne gördüljenek.

A jövő esztendőnek a végén, vagy az azután következő 1915 elején meg kell nyílni az egyetemes zsinatnak is. Természetes, hogy ez idő szerint célunk nem lehet az, hogy ismét teljesen új törvénykönyvet alkossunk, a régít félretévén. Nem volna célszerű, mert ha vannak is hiányai törvénykönyvünknek, azoknak lényegével már a gyakorlat folytán megbarátkoztunk és nem volna kívánatos, hogy ismét egy „tabula rasa“-t csinálva, új törvénykönyvet csináljunk. Itt csak arról lehet szó, hogy egyes nagyobb fontosságú kérdésekben — ahol az intézkedések nem váltak be, — ezekre a törvényekre a zsinat újabb novelláris intézkedéseket tehessen. Azt hiszem, ennél nem lehet több feladata a jövő évben vagy az azutániban megnyilando zsinatnak.

Most pedig a főtiszteletű és méltóságos kerületi közgyűlés tagjait még egyszer üdvözölve, a közgyűlést megnyitom.

Püspöki jelentés.

Főtiszteletű dr. Baltazár Dezső püspök úr a következő jelentést terjesztette az egyházkerületi közgyűlés elé az 1912—13. évről.

Évi jelentésem bevezetőjeképen hálaadással és alázatosan hajtom meg magamat az én Uramnak, Istenemnek előtte, aki az én erőtlenségemben is sok munkák teljesedésének erejét végezte el; de meghajtom magamat köszönettel és tisztességgel adással mindazok előtt is, akik egyházi és iskolai szervezetünk alsó vagy felsőbb fokán a fentartás, igazgatás, külső és belső építés buzgó munkásai voltak. Előttük járva s az Urat követve igyekeztem a munkában és türesemben gáncs nélküli példaadó lenni. Ha jöreménységem és tiszta szándékom magas röptével az eredmények csapzott szárnyai nem tudtak versenyt szállani, a különbség rovását fedezze el a közös fogyatkozás, amellyel gyarló erőnk születik s amelybe sok teljesítetlen tartozás terhével előbb-utóbb belevész.

Ami egyházunknak az államhoz való viszonyát illeti, a jelenlegi kormány részéről a jóakarát és előzékenység kétségtelen tanújeleivel találkoztunk. — Sajnos, hogy a súlyos gazdasági válság s az ennek hatása folytán alányomott állami pénzügyi helyzet nem engedte a jóakaratot a kívánt mértékben kihasználni. A súlyos pénzügyi helyzet ismerete mellett csak fokozott mélységű köszönettel emlékezhetünk meg a kormánynak ama tényéről, hogy lelkeszeinknek korpótlékát a javadalom mértékére való tekintet nélkül folyósította s ez által az anyagi gondok terhét a roskadó vállakon megkönnyítette. Sajnos volna azonban, ha a helyzet javulásának hatása tisztán

csak az anyagi jólét emelkedésének külső jeleiben mutatná meg magát. Minden egyes felszabadult gond helyén a hatványozott buzgóság szent lángjainak kell kilobbanni. Az emelkedett javadalom minden egyes fillérével szemben ott kell állani a szellemi ellenszolgáltatásnak, melynek ideális értékét oda kell raknunk hazánk s egyházunk oltárára kiáltó bizonyosságokul. Így lesz megfizetve és felmagasztalva az úttörők fáradozása s így nyílik ki a reménység kapuja a felé a cél felé, ahol a jogos igények teljes kielégítésének révpártja áll.

A néptanítók fizetését rendező 1913. évi XVI. t.-c., dacára annak, hogy a javadalom emelésében lényeges haladást jelent, nem hozta meg azt a megnyugtató hatást, aminek elvégre már érvényesülni kellene a népiskolai oktatásügy legelemibb érdekében. A hivatkozott törvénycikkkel szemben megnyilatkozó általános elégedetlenség két okra vezethető vissza. Az egyik az, hogy egyes — a szolgálati évek szerint kialakult — kategóriáknál a törvény nemcsak, hogy haladást nem eszközölt, hanem a számszerű visszaesés eseteit idézte elő; a másik az, hogy a régi sebben benne hagyta a régi tövist, amikor a felekezeti tanítás anyagi méltatását az államihoz viszonyítva, lejjebb fokozza, sőt bizonyos kategóriáknál a távolsági különbséget még szélesebbé teszi. A megkülönböztetés az összes felekezeti iskolák között a magyar református iskolák egyetemének orcáját égetheti leginkább, mert ezek állíthatják legigazabban és legönézetesebben, hogy a magyar nemzeti kultúra szolgálatában az állami iskolákkal a versenyt a megelőztetés minden kockázata nélkül futják, sőt a múlt érdemeinek hozzáadása mellett a pálmáért is ők nyújthatják elsősorban a kezük. A bántó visszasság és káros elégedetlenség kiküszöbölésére két út kínálkozik. Vagy az alkotmányos tényezők állásfoglalásának teljes erejével az állami törvényen eszközölni megfelelő revíziót, vagy az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásának keretében gondoskodni a különbséget kiegyenlítéséhez szükséges fedezetről. Bátor vagyok hangsúlyozni, hogy a késedelemben nem kis veszély rejlik, mert a jobb tanerők selectioja már is megindult az állami iskolák felé s az általános színvonal sülyedése hova-tovább elkövetkezik.

Az államkormánynak, respektive a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak egyházi és iskolai érdekeinkkel szemben tanusított és köszönettel elismert előzékeny magatartása mellett fájón illetett az az egy-két eset, amelyben egyházi önkormányzatunk érintésének kétségtelen kísérletét kellett megállapítanom. Állami fizeteskiegészítést élvező tanítók fegyelmi ügyében hozott jogerős bírósági ítélettel szemben a vallás- és közoktatásügyi miniszterium a „jövahagyás“ jogát akarta érvényesíteni; másrészt egy esetben a jogerős bírósági ítélet érdemének megváltoztatása iránt tett kísérletet, amikor a büntetéspénz hovaforrásának megváltoztatását rendelte el. Mindegyik esetben tiszteletteljes előterjesztéssel eltem s megvonván az egyházi és állami illetékesség határait. Kijelentettem, hogy semmi állami törvényben nem találok rendelkezést arra, hogy a hitfelekezeti hatóságok jogerős ítéletének a hitfelekezet körében érvényessége a miniszter jövahagyásának megadásától vagy megtagadásától tételné függővé, de nem találok arra sem, hogy a kormánynak joga volna a

felekezeti hatóság ítéletét bármely vonatkozásban megváltoztatni; minélfogva tehát nem vagyok abban a helyzetben, hogy az egyházkerületi közgyűlés megkérdése nélkül a leirat utasításának eleget tegyek. A neheztelt „jövahagyás” kifejezésre nézve azt az értesítést kaptam, hogy ez a jövőben mellőztetni fog; az ítélet érdemében való beavatkozás tárgyában tett felterjesztésemre ezideig válasz nem érkezett. Mivel azonban a kormány a neheztelt rendelkezést kifejezetten nem tartotta fenn, joggal hihetem, hogy felterjesztésem hallgatólagos hozzájárulásra talált. Mint a múltban tettem, úgy a jövőben is szoros tisztemnek fogom tartani, hogy kicsinyekben és nagyokban érzékeny figyelemmel őrököljem egyházunk önkormányzata felett és ne engedjem, hogy ez a már különben is szűk gyűrűre szorult fellegvár becsúszott precedensek által lassú porladást vegyen.

A felekezetközi helyzetben a feszültség állandóan fennáll. A harcok katolicizmus a maga türelmetlen politikáját állandóan demokratizálja s a népszövetségi szervezet lázas kiépítésével mind fenyegetőbb erővé növeli. Amikor a magyar kálvinizmus középpontjában, Debrecenben állandó vendégek lettek a jezsuiták, amikor a magyar kálvinizmus eme klasszikus talaján a társadalombontó katolikus népszövetség minden kritika nélkül megalakul, akkor már az aggodalom felső fokára: a megdöbbenésre is van okunk. Megdöbbenésünket még magasabbra emelheti az olyan jelenségek tapasztalása, amelyekből a két protestáns egyház közötti belső viszonyok, sőt a református egyházunkat eddig összetartó felfogásbeli és szervezetbeli egységnek bomlására következtethetünk. Ágostai hitvallású evangélikus testvéreink a jogi kapcsolatnak azt a minimumát is sokalják, amelyet elődeink a nagygeresdi egyezés pontozataiban fektettek le. Türelmetlen hangok emelkednek, sürgetve az egyezés felbontását. Mi meg vagyunk győződve afelől, hogy ennek az egyezésnek, amely mindkét részre egyenlő jogokat biztosít, egész természetszerűleg a kisebbsége mellett is egyenlő jogokat élvező lutheránus testvérek látták több hasznát; de ezért hagyományos türelmünk és szeretetünk sohasem engedte volna meg a kapcsolat felbontásának legkisebb kísérletét sem, annival kevésbé, mert minden hagyatékot, amely őseink testvéri egységre törekvésének eredménye, még esetleges fogyatkozása mellett is a megbecsülésnek, tiszteletnek és kegyeletnek karjaival ölelünk. Ha azonban a testvér egyházban ennek az egységnek a fentartása éppen ellenkező indulatok keltésére és táplálására nyújt anyagot, mint aminőket az egység természetszerűleg kiváltani hivatott, a felbontásba — bár fájó lélekkel — bele kell nyugodnunk s a testvéri viszony ápolását át kell vinnünk a társadalmi térre és ennek szent munkáját intézményesen is biztosítanunk. Kiválóan alkalmasnak mutatkozik erre a Protestáns Szövetség létesítése, amely a legközelebbi idők nélkülözhetetlen feladatát képezi.

Azonban ennek a szövetségnek a megalkotása és munkája is csak akkor biztathat a siker áldott reményével, ha abba a magyar református társadalom mint céljában és felfogásában és eszményeiben egységes, egyetértő és szeretettel egybe kapcsolt egész megye bele. Ez idő szerint ennek a reménységnek sugárait bizonyos fekete vonalak keresztezik. Mintha csak

ama Teudasok és Judások korát érnénk, akikre Gamáliel utalt. Irányzatok támadnak a vita feletti tökéletesség igényeivel s azzal a türelmetlenséggel, ami a tartalom igazságát gyanússá teszi. Mi sem lehet tőlünk távolabb, mint akár a tudományos, akár az egyháztársadalmi élet szabadságának gátolása. Az egyéni meggyőződésben, a lelkiismereti szabadságban rejlő legszentebb jogok tiszteletben tartása nemcsak érdeme, de ereje is református egyházunknak. Az eszmék surlódásának s az irányzatok nemes mérkőzésének ismerjük azt a jelentőségét, hogy mozgásuk nélkül a legtisztább víz is poshadásba megy át; de a mozgásnak, hullámságnak az a szertelensége, a szabadságnak az a korlátatlansága, amely se medret, se partot nem ismer, amely a hivatalos egyház keretéből kilépve, amellett, afelett vagy anélkül, vagy éppen az ellen akar érvényesülni, mindenkor szemben fog találni magával bennünket; szemben azt az erőt, amit a szentírással kezdődő történelmi folytonosság képvisel. Támadhatnak a tudományoknak és szokásoknak különféle szelei; jöhet divatja új formáknak, alkalmazása új eszközöknek; a tiszántúli egyházkerület és a debreceni kollégium a szentírás pozitív történelmi és hitbeli igazságainak, Kálvin hagyományainak és a magyar református egyház letétjében levő nemzeti kincseknek mindig erős vára marad. A lelkünk kapuja tárva van és tárva lesz az egészséges megújulás előtt; de légmentesen zárja el magát minden elől, ami a lényegével ellenkezik.

Az Országos Református Lelkészi Egyesület létjogosultságának és szükségességének bizonyosságait sohasem szerezhetné volna meg sikerebben, mint éppen mostan, amikor a különböző irányzatok harcát a maga kebelében lefolytatva és remélhetőleg kiegyenlítő, a hivatalos egyház fórumait a rázkódások veszedelmétől oltalmazza meg. Az elvi eltérések felszínre jutása a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság életében is kifejezésre jutott; aminek az a haszna mindenesetre megvan, hogy fokozott figyelmet terelt a lassú életű irodalmi társaság felé és az intenzív élet iránti vágyat keltette fel. Az irodalmi társaság anyagi és szellemi segítségének munkájából, kötelességéből legnagyobb rész egyházkerületünkre néz. Ennek a munkának és kötelességteljesítésnek fényes nyitányát megcsinálni a jövő év folyamán megjő az alkalom, amikor a reform közgyűlés éppen Debrecenben tartatik, ahova az egyházkerületi közgyűlés utólagos jövahagyása reményében az irodalmi társaságot meghívtam.

Jó reménységgel tekinthetünk a megreformálás alatt levő egyházkerületi egyházi értekezlet munkaprogramja elé is. A különböző élethivatású egyháztagok egyháztársadalmi együttfoglalkoztatásával a közérdekeink iránti széles körű érdeklődés felkeltésével kétségteljesen sok jó szolgálatot tehet ez az egyesület is a szomorúan aláhanyatlott magyar kálvinista öntudat felébresztésének és fokozásának. Ha most már az új élet pezsdülésének fentebb említett jelenségeihez hozzávesszük az immár áldásos működésébe lépett belmissziói tanszéket és az indulni kezdő diakonissza képzőt; ha mérlegeljük azt az átalakító hatást, amit az internátusi okszerű nevelés közvetlenül ifjúságunkra s általa közvetítve, az egész magyar református társadalomra gyakorolni fog, föllendül a lelkünk hangulata s az Isten iránti hála

érzésével együtt a jobb jövő reménysége is magasra emelkedik.

Debreceni főiskolánk a várakozás jegyében is az életképesség és fejlődés hatalmas bizonyosságait szolgáltatotta. Új főgimnáziumának felépítésével a modern paedagógia minden külső feltételét biztosította s az anyaépületben helyet biztosított a bentmaradó intézmények táguló kereteinek; a leánygimnázium létesítésével pedig egyfelől annak a nagy szociális áramlatnak tett szolgálatot, amely a nőkérdést a paritás jegyében siettetni a diadal felé; másfelől pedig a törekvő női lelkeknek biztosította azokat a feltételeket, amelyek mellett a tudománynak magaslatát evangéliumi hittel és józan magyar kálvinista erkölccsel gazdagon érhetik el s ez úton lehetnek egyházunknak és hazánkunk hasznos kiválóságai. Főiskolánk az akadémiai internátusban hatalmas új intézményt nyert s már ezzel előre új oszlopot állított be az akadémiai szakok megszűnésével kiesendő oszlopok mellé. Egészen érthető, hogy az ifjúság gondolkozásában, szokásaiban és külső magaviseletében egy új épületbe való egyszerű beköltözés gyökeres változást nem idézhet elő. A szigorú, de szeretetteljes, az igazságos és következetes paedagógia hosszabb időre terjedő alkalmazása kell ahhoz, hogy azt a nevelési eredményt érjük el, amit az új internátus kényelme, világossága és izléssége külsőleg symbolizál. E helyen legyen szabad szomorúan emlékezni meg arról a felületességről, amellyel ifjúságunk a nevelés reá irányuló gondjait veszi s ha ennek bizonyítására tipikus esetül azt veszem, hogy még a hittanhallgatók legnagyobb része is vonogatja magát a 8—10 percig tartó mindennapi házi istentisztelettől s ha ehhez a képhez hozzáadom a lelkesítő vizsgák eredményének szürke tónusát, úgy hiszem, teljes sivárságban állítottam elé a belső hivatás nihilizmusát. Ilyenek tapasztalása mellett szinte parancsoló erővel áll elő olyan papnövelőnek és tanárképzőnek a szüksége, amelybe a csaknem ingyenes ellátás mellett a hivatottság elsőrangú anyaga kerül. Majd ha a lelkészkepzést papnövelővel, a tanárképzést tanárképzővel, gyakorló gimnáziummal; a tanítóképzést párhuzamos osztályokkal és megfelelő gyakorló iskolával, a középiskolai oktatást gimnáziumi internátussal megtudjuk erősíteni: majd mikor így a tanítás és nevelés minden feltételeinek eleget tehetünk, akkor tűnik el teljesen az az arány, ami ma még a három akadémiai fakultás átadásának gondolatát övezi s majd akkor a mai kollégium helyébe egy újabb, hatalmasabb kollégium fog állani.

A háládatos gyermek ragaszkodásával és szeretetével, az atya gondoskodásával és figyelmével kísérttem főiskolánk életének mozzanatait és vittem bele törekvéseim legjavát annak a célnak szolgálatába, hogy mindenek ékesen és szép renddel történjenek. Szakítottam időt a kollégium tiszadadai és pusztakolesi birtokainak megtekintésére is, hogy a kezelés és hasznosítás iránti állásfoglalásomat közvetlen tapasztalatra támaszthassam. A nyert jó benyomásokat nem kissé zavarta meg az a desolált állapot, amit a tiszadadai birtok elemi népiskolája ügylátszik, nemcsak külső képében, de belső életében is mutat. Az iskola Tiszadada községe; minden gondozás és felügyelet nélkül. Valóban az erkölcsi kényser erejével nyomul előtérbe a debreceni kollégium-

nak az a kötelessége, hogy ezt az iskolát, mint fenntartó átvegye, államsegítséggel fenntartsa, egyházzal hatóságilag felügyelje; mert mai állapotában valószínű tagadása a kultúra ama magaslatának, amire a debreceni főiskola múltjával és jelenével méltán hivatkozhatik.

A püspöki hivatal által feldolgozott ügyek száma 9580, amiből a kizárólag elnökiileg elintézett ügyek száma 1443. A hivatalos időt még napi négy órai munkával legalább is meg kell toldani, hogy az ügyek kellő időben való elintézésével kurrensben lehessenek; mert az irodai hivatali időt háromnegyed részében szóbelileg intézett ügyek veszik igénybe. Legmélyesegesebb hálával kell gondolnom az Isten különös kegyelmére, hogy a központi munka terhe mellett még külső munkák elvégzésére is alkalmatossá tette gyenge erőmet és főleg, hogy megengedte egy szabályszerűen lefolytatott püspöki vizsgálat keretében megismerni egyházkerületünk egyik olyan területét, ahol református egyházunknak magyar nemzeti hivatása, mondhatni nemzetfenntartó kizárólagos jelentősége par excellence kifejezésre jut. A püspöki látogatást akként terveztem, hogy a máramaros-ugoccai egyházmegyének máramarosmegyei részét júniusban, ugoccai részét októberben fogom meglátogatni. Isten úgy végzett, hogy tervemnek csak első fele valósulhatott, mert a második felének keresztülvitelétől visszatartott az a csapás, mely sokkal nagyobb szegénységgel sújtotta egyházainkat, semmint tanácsos lett volna ünnepekkel tenni kivívóbbá a nép nyomorúságát. A fogadtatás gyenge és melege mindenütt meghatott. Békességes egyetértéssel és lelkesedéssel vették ki részüket a mi kölcsönös örömeinkből az idegen felekezetteliek is. Ahol csak egy kis pislogó szikrája élt a hazaszeretethez, az mind lángot vetett a magyar püspök jöttén.

Husztón kezdtek a látogatást. Jó hitéletet találtam s az okos gazdálkodás szép eredményeképpen a régi szegénység után 100,000 korona összegyűjtött tőkét. A *dolhai* misszió középpontján jóformán csak intelligens egyháztagokat találtam. Az egyházi épületek külső képe kielégített. A betegeskedő lelkipásztor igyekezett erejéhez mérten minden lehetőt megtenni az egyházi élet fellendítése érdekében. *Visken* még látszanak a lehanyatlott egyházi élet romjai. De a nyomasztó levegőn átszökik már a nap-sugár. Már maga az, hogy a lelkekben új templom és új iskolák építésének terve forr és hogy az ifjúság egyházi nevelésével, énekkarba összefoglalásával az ifjú lelkipásztor megkezdte a belmissziót, egy jövő perspektíváját nyototta meg előttem. *Técsőn* rendezett anyagi viszonyokat, mérsékelt templomlátogatási buzgóságot s a tiszta erkölcsi élet emelkedettségét találtam. Ugy, hogy ennek tapasztalása mellett valósággal megdöbbenően lepott meg épen egy técsői bíró ama kijelentése, hogy Máramarosban 100 ember közül 99 megesküszik hamisan, ha az érdeke úgy kívánja. Ennek a kijelentésnek a súlya minden három református közül kettőt talált; mert Máramarosban minden 100 lélekre 3 református esik.

A *hossúmezői* egyház anyagilag jól áll. Temploma, iskolája, paplaka kifogástalan. A hitéletben több buzgóság és mélység kívánatos. E helyen a haladás és virágzás minden feltétele megvan, csak lélek kell, ami megelevenít.

A máramarosszigeti egyházat egy oldalról a katolikus társadalmi akció, másoldalról a lutheránus egyház szétválási törekvése szorongatja. Hogy mégis erősen áll s hogy intézményeiben és életében a szép jövő minden biztosítékát feltaláljuk, annak érdeme a vezetőségnek, lelkipásztornak, főgondnoknak s a presbyteriumnak homlokát ékecsíti. A belmissziói munka itten is megindult. Az egyházi énekarban és ifjúsági egyesületben már intézménnyé is erősödött. A nehéz anyagi viszonyokon lehet könnyíteni a tőkeerő inzenzivebb kihasználásával. Mint elnök, résztvettem a máramarosszigeti főgimnázium érettségi vizsgálatán s onnan azzal a jó benyomással távoztam el, hogy az intézet színvonalas vezetésében és életében nem találtam semmit, ami alkalmas lett volna bizonyos reminiscenciákat kelteni.

Nagybocskón jól esett hallanom, hogy a református egyház megalakításában a görög katolikus testvérek jártak elől az anyagi áldozatban. Nélkülök még a közalap tetemes segítsége sem tudta volna a templomot megépíteni. A missziói terület nehéz hozzáférhetősége miatt a lelki gondozás sok akadályokba ütközik: úgy, hogy több helyen kénytelen a lelkész a vallástaniást a katolikus papoknak átengedni; akikről elismeréssel emelte ki, hogy a rájuk nézve kedvező helyzetet nem használják ki lélekalálásra, mert bizonyára tudják, hogy a református elemet ezen a részen hazafiatlanság volna gyöngíteni.

A felsorolt anyaegyházakon kívül meglátogattam a *körösmezői* filiát is, amelyről mély elismeréssel legyen mondva, hogy minden figyelmet és fáradságot megérdemelt. Az a szeretet és lelkesedés, amelynek melege és fénye itt megnyilatkozott, szinte jóslásszerűen mutatott rá arra a jövőre, amikor ezen a helyen a magyarság védváraul s az evangélium fényszórójául református anyaegyház fog alakulni.

Isten dicsőségére felszenteltem a szatmárhegyi átalakított, a békéscsabai és klopódiai újonnan épült templomokat; a jó rend ellenőrzésére generális vizitációt tartottam a fentiekén kívül Dobozon, Vésztón, Hencidán; az Ur kicsinyeinek gondját szolgáltam a nagykárolyi, vésztői, nagykőrösi Kálvineum-ünnepélyeken s mély gyászba borult lélekkel járultam egyházkerületünk képviselőjében a koporsóhoz, amely magyar református Sionunk nagyasszonyát, a boldog és áldott emlékezetű özv. Tisza Kálmáné grófnőt szakította el tőlünk. A geszti sirbolt csöndjében ott virraszt kegyeletünk lámpása és a koporsó hideg ércére áldólag simul koszorúnk szalagjának a selyme: tisztességet tevén: „Az erős hívőnek és gyöngéd jöltezőnek”.

Sajnálattal kell jelentenem, hogy egyházkerületünk életének hű statisztikai képét a beszolgáltatott adatok megbízhatatlansága, rendszertelensége és hiányossága miatt nem adhatom. A felhasználható csoportokat igyekeztem beható megfigyelés tárgyává tenni s azokra meg is teszem észrevételeimet. Észrevételeim érdekességéből lényeges százalékot üt le az a körülmény, hogy a most beszolgáltatott anyagot, a múlttal való összehasonlítás kapcsolatából éppen az előző évi adatok még fokozottabb megbízhatatlansága miatt ki kellett emelnem. Megjegyzem, hogy mindaddig, míg az iskolai adatok felhasználhatóságát az egyetemes konvent, mint erre leghivatottabb szerv

meg nem állapítja, teljesen céltalannak látom következtetésekre bocsátkozni a statisztika ezen területén.

Általánosságban áll az, hogy a hitélet mélysége az úrvacsorával élők számával mérhető. Egy tekintet az úrvacsorával élők számára, szomorúan győz meg bennünket arról, hogy vékony sekélyen akad fenn az eredmény után kutató hajó. Egyházkerületünkben a lélekszám 1.145,785. Ha már most a magyarországi egyetemes statisztika megállapítása szerint háromnegyedrészt, vagyis 859,338-at veszünk 12 éven felülinek, vagyis úrvacsoravételre jogosultnak; s hozzá-mérjük az úrvacsorával élők 6 úrvacsora vételéből összesített számának 48,931-nek egyhatodát: siváran és megdöbbenően áll elénk az a statisztikai igazság, hogy a tiszántúli egyházkerületben az úrvacsoravételre jogosultaknak csak 1-100 része érzi lelki-szükségét az úri szent vacsora sákramentumának.

Bár a konfirmáltakra nézve nem rendelkezem teljes adatszolgáltatással, mégis jónak látom a hitéletnek ezen szintén tipikus pontján is némi tájékoztatást nyújtani. A kihozott eredmény úgyis csak kis részben módosulna a teljes adat rendelkezésre állása esetén. Az országos statisztika arányszáma szerint egyházkerületünkben a tizenkét éves gyermekek száma körülbelül 19,465. A konfirmáltak száma 11,141. Konfirmáció nélkül maradt 8324, vagyis a konfirmációkötelesek 42%-a. Hogy ez a rémületes magas szám mily vádat olvas a fejünkre s az élet-halál kérdés mily kitérést kizáró felvetésével kiált a lelkigondozás, a belmisszió, az egyetemes papság, de különösen a hivatásos papság felé, azt felesleges is mondanom. Ha már más ok nem volna is, az úrvacsoránál és konfirmációnál szerzett megdöbbenő tapasztalat megmagyarázhatja nekünk papoknak, hogy minden időnk, minden erőnk felhasználásának hol van a területe; megmagyarázza, hogy ha minden napunk kétszeresre nőne, minden erőnk felemelkednék megannyira, még akkor is maradna aratásra váró gabona; még akkor is maradna kötelesség, ami nyugalmunk párnájáról fel- s kívülvaló területekről elriasztana.

Születés útján a népesség szaporodása 41,487; áttérés útján 301. Összesen 41,788. Fogyás halálozással 26,796, kitéréssel 269, összesen 27,065. Tiszta szaporodás 14,713, vagyis 1-3%. Ezt hozzáadva az előző évi népességhez, 1.132,917-hez, 1912 december 31-én volt a népesség 1.147,630. Szinte fájón természetes, hogy ezzel szemben az egyházmegyék összesített adatainak összege 1.145,785-öt tüntet fel.

Különben a statisztika mellékes ott, ahol a termékeny élet nagy, boldogító bizonyosságai állanak. Az élet beszél a maga elemi hatásával, amely mellett a számszerűség csak holt alakosság. Vajha egyházkerületünk egyetemének élete ilyen hatással beszélne minél előbb hozzánk, hogy az Isten nagysága után, az eredmények nagysága előtt is leborúlhatnánk. Ha az általános mozdulatlanág diagnózisát kell is megállapítanunk, nem lehet elzárkózunk az eleven élet indulni kezdő hullámainak örvendetes tapasztalása elől sem. Minden más érdemek levonása nélkül hadd említsem meg e tekintetben a békésbányai egyházmegyét, ahol megmozdult a lélek termékeny ereje s egy gyönyörűsége terv zászlóját bontotta ki. Ott van állandóan íróasztalom a szemem előtt az a hatalmas tervezet, amely Temes-, Krassószörény- és

Torontól vármegyék területére 10 anyaegyház szervezésével új honfoglalást indít. Ott van a szemem előtt, lelkem legszentebb gondja alatt, imádságos érzéssel repdesve körül. Tízezer reformátust akar ez a koncepció az evangélium igazságának és a magyar hazának megmenteni. A mentés munkájához magunk nem vagyunk elég erősek. Segítségül hívjuk a velünk egyformán érdekelt magyar államot és egy cseppet sem leszek hibás mértéket alkalmazó, ha azt mondom, hogy a kormány politikájának magyarságába, nemzeti tartalmába vetett bizodalom sorsát ehhez a kérdéshez kötöm. Különben örömmel jelenthetem, hogy a kormánnyal eddig folytatott tárgyalás eredménye közel jövőben valószínű reményre jogosít. Mi, elnöktársam Öméltóságával a kérdés egyházi és nemzeti horderejének teljes átértése mellett, lelkünk buzgó lángjával s a szent törekvés legenergikusabb erejével, fonált el nem ejtve, közbevetést a kérdés elavulásának nem engedve, rajta leszünk, hogy az őrtornyok mielőbb megépüljenek.

Ime főtiszteletű és méltóságos egyházkerületi közgyűlés, ezekben óhajtottam a történeteknek vázlatos képét nyújtani s reávilágítani a történetekre. Dolgaimat nyugodt lelkiismerettel bocsátom minden igazak ítélete alá. De a tökéletes igaz Isten elé is, aki egyedül tudja nyilván, hogy a cselekedeteken felül mennyi készség volt az én lelkemben, ami próbálkozott diadalmaskodni az erőtlen test fölött. Az óriási mező délibábjába mossa, a tengerfeladat hullámaiba temeti egy ember erejét jóformán észrevétlenül. Csak a sokakkal együtt értem valamit, különösen annak segítségével, bölcsességével, tüneményes erejével és buzgóságával, aki a mi fejünk koronája, mindenekben feljebb mindnyájunknál: a mi főgondnokunk Degenfeld József gróf öméltóságával. Az igám gyönyörűséggé, a terhem könnyűvé válik, ha reá gondolok, hogy vele együtt, vele békességben és szeretetben viselhettem azokat, Istennek dicsőségére, akinek okról-okra menve, végeredményben mindent köszönhetünk.

Lelkész teendője

az anyák kioktatása körül, hogy 1—6 éves gyermekeik vallásos érzületét miként ápolják?

Az O. R. L. E. által Budapesten 1913 október 1-én rendezett belmissziói kurzuson előadta F. Varga Lajos nagyrábéi református lelkész.

(Folytatás és vége.)

A piciny gyermeköket még a fuvó széltől is óvni igyekvő édes anyák egyszer csak rémülten vesznek észre, hogy „szemök fénye” lázas, köhög, álmai nyugtalanok, szóval beteg. Törvény is kötelezi őket, de az anyai szív is ösztönzi, hogy orvosoltassák kicsinyeiket. Nálunk ritka eset is az, hogy orvossal ne láttatnák a bajt. De hány és hány beteg édes anya keres föl engemet, karján beteg kis gyermekével, hogy segítek, ha lehet rajta. „A szomszédék kis fiát is meggyógyította, adjon az én kicsinyemnek is valamit, hadd gyógyuljon meg!”

Nos, én a magam s családom jóadtaért több évtized óta homeopatha vagyok. Gondoljon, mondjon

bárki bármit is a homeopathiáról, én nagyra becsülöm. S. áldom Istent, hogy ezen a réven is annyiakkal tehettem már jót. Am nem csupán az orvosság ingyen adagolására nyújt ez nekem alkalmat, hanem arra is, hogy az anyákat gyermekeik lelki gondozására felhívjam. Amit köztisztasági, közegészségi szempontból szívökre köthetek, elmondhatok, ahhoz könnyű hozzá fűznöm azt is, hogy a gyermekeket nemcsak magunknak neveljük ám, hanem Istennek, mennyei jó atyánknak is, azért nemcsak tisztaságra, rendes étkezésre, engedelmességre kell őket korán szoktatnunk, hanem imádkozásra is, erre pedig úgy jutunk el, ha magunk is imádkozunk értük. „Volt vele az orvosnál?!... Hát imádkozni imádkozott-e már érette a mindnyájunk legfőbb orvosához?!... Az orvosságért édesem, nekem nem kell semmi, de Isten jó néven veszi, ha hálát ad neki a gyógyulásért. Isten áldja!”

Nekem úgy tetszik, tapasztalatom is azt mutatja, hogy ilyenképpen is ápolom az anyák szívében a lelkipásztori működésem iránti bizalmat, de egyúttal irányítom is az anyák szívét: *miként ápolják kis gyermekök vallásos érzületét*. Mert imádkozni kész, buzgó, hálás anya csak tudni s éreztetni fogja, hogy ugyanaz a lelki készség kis gyermekeibe plántálva is jóízű, üdvös gyümölcsöt terem.

De nemcsak homeopathák vagyunk ám, hanem oly pásztorok is, akik mihelyt a természet kebele zordonabbá válik s mininkább „tűz mellé, házba szorultunk”, delutánonként, esténként össze-össze gyűjtjük az Úr nyájának munkás évszakokban szerzte széledező juhait. Hogy ily alkalmakkor énekelgetünk, imádkozunk, bibliát olvasunk s magyarzatunk, vallásos irányú történetkéket adunk elő, hol kötetlen, hol kötött formában, s megindító verseket szavalunk s ismét énekelünk, imádkozunk, Miatyánkot, áldást mondunk, arról most ne essék bővebben szó. Csak azt akarom kiemelni, hogy ilyenkor szintén lépten-nyomon kínálkozik az alkalom, hogy az édes anyákban megmozgassuk a szívet arra is, hogy kis gyermekeik vallásos érzületben nevelését el ne hanyagolják. Eléjük tárok egy-egy nő jellemképet, (a Kenessey Béla püspök hason című könyvében szebbnél-szebbek található) vagy egy-egy életből kiszakított történetet, mely szerint az Istenfelő nemes lélek küzdelmes pályáján is tántoríthatlanul megmarad az idvesség útján: kész az anyag annak hangsúlyozására, hogy ezeket ám bölcsőtől kezdve gondos lelkek irányították, nevelték. Fordítom szavamat és el-elmondom, hogy: ha ti édes anyák nem tarthatjátok gyermekeiteket ideje korán arra, hogy: „kis kacsóid összetéve szépen imádkozzál kedves gyermekem!” ha nehéz napok idején, mikor a kis gyermekek is szinte leolvassák környezetük arcáról a nélkülözések-szülte bánatos érzéseket, azt nem vésitek gyermekeitek szívébe, hogy:

„Szegénynek drága kincse a hit,
Túrni és remélni megtanít,
S neki míg a sír rá nem lehel,
Mindig túrni és remélni kell”.

Ha az emberektől jövő méltatlan bánatnak miatt kis gyermekeitek előtt szitkozódttak ahelyett, hogy azt sóhajtanátok: „Él még a jó Isten, ki engem is szeret!”. Ne várjátok, hogy nemes érzésű, tisztos

életü s minden körülmények között hű fiakat és leányokat neveljétek. Hanem nevelni fogtok ilyeneket ni!... S ekkor eléjük tárok egy-egy olyan történetet, amelyben vagy a fiú, vagy a leány elfajult, gonosz, istentelen életével összetöri az édes anya szívét, sírba roskasztja a becstelenség terhe alatt megroskadt édes apát, siralmat, jajt, átkot, pusztulást, poklot hagy maga után.

Ilyenekül akarjátok-e édes anyák gyermekeiteket látni, felnevelni?... Ugy-e nem! Nos, akkor szívleljétek meg, hogy az Úrnak ajándékai a fiak és az asszony méhének gyümölcse jutalom. Visszakívánja azoktól Isten magának — a szívét, a lelket. („Adjad szerelmes fiam a te szívedet énnekem!”) Emlékeztek arra, hogy a 12 éves gyermek Jézust édes anyja már a templomban találja a bölcsek között. S találhatta volna-e jobb helyen, holott elveszettnek hitte? Igaz, hogy ő rajta az Úrnak lelke nyugodott különös-képpen, de a templomhoz, az Isten, a mennyei Atya földi hajlékához vezető utat mégis csak az *ő* ünnepekre, Jeruzsálembe magával vivő édes anyja mutatta meg neki.

A vallásos estélyeken tehát szintén lehet mindig alkalmat találni arra, hogy az édes anyák szívéhez közelebb férkőzve oktassuk őket kis gyermekeik vallásos érzületének ápolására.

De ha egyszer — a már jelzett úton-módon — felköltöttük az anyák bizodalmit lelkészi működésünk iránt, nem lesz nehéz megnyerni az édes anyákat olyan összefogóvetelekre sem, amelyek különösen kis gyermekeik vallásos érzületének ápolására nézve óhajtjuk őket tájékoztatni, kioktatni.

Mondanom sem kell, hogy az ilyen összefogóveteleknek a nyitánya is kell, hogy közös énekelés, közös imádkozás legyen; utána természetesen megfelelő bibliai részlet felolvasása s közérthető magyarázása következik. A mi hitünknek s idvességünknek alfája és omegája, az Ur Jézus Krisztus aztán megtanít minket arra, hogyan, hol kezdjük s hogyan, hol végzünk.

A kis gyermekekről ő azt mondta: „ilyeneké a mennyeknek országa”. Az ölbeli gyermek — mondtam én — édes anyja szemében látja s találja föl e földön először azt a mennyet, amelynek mystikus szépségétől ő ez új világra jött. Az édes anyák azért üdvösen cselekszenek, ha már míg szívök alatt hordják is magzatukat, úgy élnek, mint akik az Úr angyalát várják vendégül. E végből ne hiányozzék közelükből sem a biblia, sem egy kedves imádságos könyv. Ezekből szívjanak magokba olyan levegőt, amely nines megfertőztetve a világ ragadós miazmáitól. Aztán kis gyermekek amint ébredezni kezd az öntudatra, szinte ösztönszerűen megérzi, hogy melegben csókolta meg lefektetve s felköltekor édes anyja, ha imént már imára kulesolt kezével ölelte át. S annak az egy-két éves ártatlanságnak csak egyszer-kétszer kell kis kacsóit imára összefogni, hova-tovább magától cselekszi s az előbbi pár szóból, majd kis versikéből álló imát készséggel fogja édes anyja után elrebegni.

A kis gyermeket derengő sejtelmek ölelik körül. Amint járni s beszélni kezd s tud, az egyes dolgok, tárgyak képe mind jobban-jobban szemébe ötlük s esacska ajkán ezer kérdés fakad. Mi az a kék ott

fent? Mi az a fényes gömb?... Az ég, a nap, hold és csillagok képe mind szokatlan, ismeretlen valami előtte. Mik azok? Ki teremtette azokat? Ezekre a kérdésekre feltétlenül meg kell felelni. S a felelet éppen nem nehéz. A jó Isten teremtette azokat!... Ki az a jó Isten?... Mindnyájunknak atyja. S hol lakik?... A mennyben. Mit csinál ott? Gondot visel reánk. Hogy visel gondot? Élelmet, ruházatot teremt számunkra. Az ákácát is ő teremtette? Ó? A Bodrit is? A Bodrit is. És így tovább. Meglátja a felgyűlendő felleget, a cikázó villámot, hallja a földet rengető dörgést, a vihar zúgását, a zápor zuhogását. „Anyuka mi az?” Édes anyák ne rösteljétek megmondani neki, hogy ezek mind az Isten szolgálai.

A gyermek nő, szemébe ötlük a hétköznap és a vasárnap közötti különbség. „Igen szívem, vasárnap, kétszer az Isten házába!” Jönnek az ünnepeink. Jön a karácsony. Óh a gyermek Jézus? Ki áll közelebb kis gyermekeinkhez ő nála? Csak még az édes anyja. De az aztán álljon is ott. Éberem. A gyermek Jézus születése ünnepéhez előre készítsétek gyermekeiteket. Nem szükséges fényes karácsonyfák díszével kecsegtetni őket. De helyénvaló egy-egy szép versikének betanulásával ráirányítva tartani lelküket. P. o.: „Kis Jézuska ünnepe, ünnepe, Hozz örömet szívébe, szívébe; Vidítsd apát, mamukát, mamukát, A szegények hajlokát, hajlokát. Minden könnyet törölj le, törölj le, Minden sebet kötözz be, kötözz be. Kis Jézuska ünnepe ünnepe, Légy mindnyájunk öröme, öröme. (L. F. Varga Lajos „Zengő hárfá” című verskötetét. Prot. ifj. és népkönyvtár.)

Jön az újév. „Hétköznap és mégis ünnep! Annyian mennek a templomba!” „Igen édesem, új évet kezdünk, Istent dicsértünk!” Jön a virágvasárnap. „Én, mamuka, nem látok még virágot sehol!” „Nem szívem, de tudod, a kis Jézust, mikor nagy lett s Jeruzsálembe ment, virág özönnel fogadtak.” Jön a Nagypéntek. „Mamuka, ma mindenki sötét ruhában ment a templomba. Halott van?” „Igen szívem! Tudod, a kis Jézus, a jó Isten fia, ezen a napon halt meg, mikor már sok jót tett az emberekkel. Ezért ma annyi gyászruhás ember!” Jön a Húsvét. „Milyen vidám vagy ma édes anyuka, nem úgy, mint Pénteken!” „Igen drágám, mert Jézus feltámadott s nekünk életet adott!” Jön az Áldozócsütörtök. „No mama, megint ünnep van, azt mondom, pedig Kiss Pista meg azt mondja, hogy ma Csütörtök van!” „Igen, te kis bohó, de ünnep azért, mert Jézus a mennybe ment!” Jön a Pünköszt. „De szépen süt a nap!... Mennyi rózsá virít anyukám, mintha ünnep volna?” „Az van édes, piros Pünköszt napja. Majd megtudod, ha megnövell, micsoda szent nap ez!”

Mit akarok ezekkel mondani? Csak azt, hogy a kis gyermek ébredező tudni vágyását, midőn eféle jelenségek megragadják a figyelmét, ne hagyják az anyák kielégítetlenül. Ne, sőt magok is ráterelvén az ilyenekre a figyelmét, egyenesen igyekezzenek fogékony lelkében megrögzíteni azokat az eseményeket és eszméket, melyek ünnepeinkhez fűződnek. (Quo semel imbuta recens, servabit odorem sexta diu. Nem tudákos dogmatizálásra gondolok, távolról sem. Arra úgy sem volna képes egy anya sem. A kis gyermeknek sincs reá semmi szüksége. De van arra, hogy az édes anyák ne csupán köznapiságokra

vonatkozó kívánságait igyekezzenek kielégíteni, hanem a jelzett nyomokon vezetettve, állandóan arra törekedjenek, hogy a vallás éltető levegőjébe jusson és ott maradjon.

Hogy e szent nyomokra maguk az édes anyák is eljutottak, s azokat kövessék, nem vonakodom még azt sem figyelmébe ajánlani, hogy ottan-ottan egy-egy elevebb rajzú bibliai részletet, p. o. a Jézus születésére vagy virágvasárnap bevonulására stb. vonatkozót, fenhangon olvassanak, kis gyermekeik jelenlétében, vagy ha az áhítatos érzés kicsapni készül szívéből, egy-egy szép énekünk szövegén és dalmán keresztül öltson az szárnyat. Mint hófehér galamb fog az röpdödni kicsinyei körül s bekívánczik azok szívébe, hogy ott megfészkeljen. Vagy ha valaminemű szolidabb, nem amolyan dics öves, pápistáskodó, vallásos tárgyú kép kerül eléjük, vagy kezökbe, mutassák meg azt kis gyermekeiknek s fűzzenek hozzá pár, tőlük telhető egyszerű, magyarázó szót.

Ilyenekre fölhívni az édes anyák figyelmét, ilyenképpen oktatni, tanácsolni őket a már jelzett összejöveteleken, vagy családi látogatások alkalmával, legyen a mi kedves, feledhetlen tisztünk. Általában ne térjünk ki az alkalmak elől, melyek kínálva kínálóznak, hogy az édes anyák gondjaiba ajánljuk gyermekeiknek már kiskorukban olyan gondozását, amely vallásos éltető levegőt teremt számukra.

A fő dolog, hogy pressionismus, erőnek-erejével való vallásoktatás ne vezéreljen bennünket. Törekvésünket a keresetlenség kedvessége zománcozza be mindig. Oktatásunk, tanácsadásunk az észben és szívben fogamzék s a szeretet melegségén keresztül folydogáljon, mert csak úgy hatol az be a szívekbe, úgy nyeri meg azokat a szent, felséges isteni célnak.

Ime a felmutatni ígért „iránytű”. Kissé talán nagyon is gyöngé. De hiszen az iránytűfélék nem szoktak lenni erős árbocok és a tenger bizonytalan hátán mégis sokat érnek. Ez az általam felmutatott: valeat quantum valere posset.

Szemle a tiszántúli egyházker. egyházmegyéinek jegyzőkönyveiből.

Kedves I. testvérek! A protestantizmusnak két principiuma van: hogy egyedül a Jézus Krisztusban való hit által, ingyen kegyelemből van a mi üdvöségünk s hogy hitünk egyedüli szabályozója a szentírás. Ez a két elv — mondhatjuk bátran — az egész művelt világ alapelvévé leve. A társadalmi és egyéni, valamint lelkiismereti szabadság ezen emelednek. Ezen az úton halad, bárha lassan, de folyton tökéletesedve az egész embervilág.

Az a tudomány, hogy a Krisztusban való hit által idvezülünk: átjárja a népek és egyesek lelkét. Ösztönöz minden egyest, hogy a Krisztussal benső kapcsolatot keressen, azt szeresse, kövesse; a felelősség tudatát ébren tartja, mert ki-ki felelős minden tetteért, sőt még érzése tisztaságáért is. Tehát kegyes, istenes életre vezérel.

Az a tudomány, hogy a biblia Isten beszéde s hogy a szabadságra hívott ember felett nincs más

tekintély, csak az Isten, ki a maga dicsőségét és tisztességét másra nem ruházta, áthatván a népek elméjét: mindenféle bálványt összetör s a lelkiismereti szabadság, az egyéni és közszabadság fundamentoma lett.

A fentiek alapján Pál apostol szerint a gyülekezetben inkább akarván öt szót szólani értelemmel, hogy egyebet is tanítson, hogy nem mint 10,000-et idegen nyelvvél: letépi nyugzó láncairól a szentírást; azt minden népnek a maga nyelvén nyújtja; itt az írás: olvassátok. Így a népek nyelvét közkinccsé teszi... szüli és előmozdítója lett a népek művelődésének, a közerkölcsök nemesedésének; mert hiszen a bűnösség érzetét és a megértés szükségességét a bibliát olvasó nép napról-napra tanulhatja.

Hogy ilyen iskolában a közállapotok csak javulhattak, a közerkölcsök csak szelídülhettek: ki merné tagadni?!

Mi úgy tanultuk, úgy vagyunk meggyőződve, hogy a protestantizmus úgyis, mint valláserkölesi elv, úgyis, mint világnézet, az összes erkölcsi, művelődési, társadalmi viszonylatokban igen becses kincsekkel gazdagította és táplálja a közboldogságot. Valóságos éltető kovásza az embervilág előhaladásának!!

És ime, e letagadhatatlan tényekkel szemben ezt olvassuk, ezt halljuk, hogy a protestantizmus már a maga szerepét lejátszotta. Sója nem elég sós már s mint kovász, nem bír már hatni a tömegekre: nincs erjesztő ereje. Tehát valami új életelixirre van szükség. S egyik rész valami új, keresztienység félével akarná megfrissíteni, másik kimondva rá a halálos szentenciát, e szabad gondolkodók iskolájával kívánna a protestantizmust pótolni.

Szerencsére nincsen nekik igazságuk! A protestantizmus ma is előható erő a maga bibliájával; ma is jó kovász, mely az egyeseket, valamint a tömegeket a Krisztusban való hit és az Isten ígéje által — emberi gyarlóságukhoz képest — nehezen bár és döcögős úton: előbbre vezet.

*

Gyönyörűséges bizonyítékot szolgáltat nekem ebben a mi 14 egyházmegyénk sokban sablonos ugyan, de tanulságos élete s azok életét mutató jegyzőkönyveknek tartalma.

Úgy átjárja azoknak alkotóit az egy lélek, hogy mikor velök végig járjuk azoknak életútait, mintha csak itt járnánk-kelnénk a nyíri kicsiny eklézsiákban. Ugyanarra a kálvinista protestáns magyarral lelünk a vereckei szoros tájon, az Avashegy alján, a nagy Alföldön, az alsó Dunánál. Ugyanazon lélek, ugyanazon indulatok és törekvések, ugyanazon áldozatkészség és szeretet a csillagos toronytemplom iránt, és magyar vallás iránt. Ugyanazon hibák és ugyanazon erények. Mi kötötte össze őket ilyen szép renddel, ilyen egybe?... A protestantizmus szelleme.

Félemelő látni ama néma jegyzőkönyvekből azon versenyszerű törekvést, mellyel egyházaink külső-belső felépítésén fáradoznak itt is, ott is a vezetők s azokat az áldozatokat, miket vezetőik szavára, ez anyagi önző korban, súlyos életviszonyok között összehordanak a hivek az ősök nyomdokain. Hiszen az adományok összege 11 egyház-

megyében egyházi és iskolai célra: 363,601 kor. 39 fillér (3 egyházmegye ilyenmő adományát az esperesi jelentés láthatatlanná tette, illetve homályosan állította egybe) és új építkezésekre s épületek fenttartására 12 egyházmegye 1.887,345 koronát áldozott az Úr 1912-ik esztendejében az utolsó fillérig a közszolgálat és kultura oltárára áldozván. Ki meri itt a halálharangot megkondítani.

És öröm látni azokat a törekvéseket is, miket önállóságok érdekében, erőt meghaladó áldozatkészéssel fejtenek ki kicsiny leányegyházak, hogy anyaegyházakká emeltesse, idegen népek közt meggyűjthassák s állandóan lobogtathassák Isten igéjének világosságát. Önző szabad gondolkodók, kik a nyugattól várjátok az új nap virradatát, emeljétek kalapot Nagyszerezd, Kevevéra, Vásár és Versec kálvinista népe előtt. Vagy azt ismerjétek be, hogy vakvezetők, vagy pedig hogy tudva valótlan állítottatok, amidőn a protestantizmus sírjáról jövendöltek.

*

De megtalálhatják e tarlózás alkalmával kalászaikat azok is, kik kegyes imádkozásokban keresik az orvosságot, kik színleg a krisztusi aláztatóság palástjában járva, mégis farizeusi önteltséggel állítják magukat igazaknak, egyebeket pedig megtévelyedetteknek, elveszetteknek, mivelhogy szertintők nem eléggé kegyesek. Megtalálják ebben a szemlében az igaz kálvinista protestáns képmutatás nélkül való beismerését a hiányoknak, fogyatkozásoknak.

Olvassátok csak el két nagy kálvinista papunk tanítását.

Az egyik egy nagyra becsült világi papunké. (A világi papság is a prot. által született újra.) Dr. György Endre a máramarosugocsi egyházmegye illusztris gondnoka 30 éves gondnoki működéséről alkotott mérlegében, midőn az anyagi viszonyok terén az egész vonalon való erősödést megállapítja egyházunk életében, ugyanakkor az erkölcsi élet terén visszaesést lát. Megállapítja a hívek közömbösségét. Nem a vallásosság külső jeleiből ítél, mert az esperesi jelentések, a templombajárók, úrvacsorázók számbeli növekedését mutatják; de felekezeti hűtlenség jelei folyvást szaporodnak a reversálisok mezején. Úgy látja, hogy az egyházi élette való foglalkozás unalmassá kezd válni a hívek előtt, nem érzik annak felemelő hatását, ha valaki egyházi ügyeket vezethet; egyeseket csak a törvényben kimondott pénzbüntetés fenyegetésével lehet a kúrátorságra fogni. A lelki gondozás tekintetében a lelkészek nem fejtenek ki elég buzgalmat. Az iskolák is azért nem lettek eléggé, mert a hívek nem ellenőrzik. A lelkész, az iskola, a hívek közti kapocs meglazult. A régi generációkban a nyomorúságos anyagi viszonyok közt nagyobb volt a buzgóság. Én úgy látom, hogy e nagy emberünk a lelkészek kezében látja az orvosságos üveget.

*

Egy másik nagy papunk: Kiss Ferenc, esperesi jelentésében az alsószabolcsi hajdú egyházmegyéből szomorítónak találván az úrvacsorával élőkről szóló statisztikát, így elmélkedik: A lelkésznek még utánjárásal is javítani kellene e helyzeten s úrvacsora

vétel előtt tartandó presbiteri gyűlésen kell megértetni a vénekkal, hogy saját környezetükben buzgólkodniok kellene s családjaikkal jőpéldát mutatni.

Mindenütt — folytatja tovább —, e helyen is állítom és vallom, hogy ma már a legkiválóbb adminisztrációval, a bármely pontos irodai munkával, sőt a legmegragadóbb katedrai szolgálattal nem elégíthetjük ki a lelkész elé állított követelményeket s nem meríthetjük ki a köteleiséget, mit egyházunk krisztusi missziója rak vállainkra. A belső építés minden eszközét meg kell ragadni híveinkkel érintkezés, bajaikkal foglalkozás, örömeik megszentelése, sebeik gyógyítgatása, testi-lelki szükségük kielégítésére módok keresése az *egyéneknek*; a régi tiszta erkölcsök kultuszának újra élesztése a *családoknál*. Építő irányú intézkedések, felolvasások, esték, egyházi énekkar, vasárnapi iskola, népkönyvtár, vallásos iratok terjesztése a *gyülekezetekben*; a gazdasági szociális munkásság kezdeményezése a falukban és városokban. Ezek volnának azok a központi eszmék, melyeket minden gyülekezet lelkészeiben szeretnék ángra lobbantani, hogy e közönyös, világba merült, panaszkodó, kishitű, csüggeteg korban, Krisztusához az élet legfőbb célját fel nem találó lelkeket visszavihessük rendeltetés felismeréséhez.

Így látja utódaink, a jövendő lelkészek tanítója az orvosságot.

Nekem úgy tetszik, hogy e két pap, más szavakkal, egy lélekkel mind nekünk beszél. Mindkettő azt mondja, csak a Krisztusban való hit által üdvözülünk s minél buzgóbban terjesszük a mi népünk közt hitünk egyedüli szabályozóját: a szentírást.

*

Egyebekben tanúlságul kiszakítva jegyzőkönyveinkből még a következőket:

Érdekes újítása az egyházmegye esperesének, hogy jelentésében felsorolja azokat a feleleteket, mikkel egyes lelkészek, egyházak, tanítók a kapott utasítások miként való elintézését tudatják az esperessel, amiért hatalmasan szoritja az illetőket mielőbbi intézkedésre.

Ugyanebben az egyházmegyébe tanügyi bizottság javaslata alapján, minden iskola és tanító részére megrendeltetik az állam tantervéhez kiadott utasítás s mivel a kerületi tantervhez utasítás nem lévén, a két tanterv egyöntetősége mellett amaz haszonnal értékesíthető. Ezt követnünk is kellene.

A *beregi egyházmegye* 13. sz. alatt megkeresi az egyházkerületi pénztárt, hogy minden pénzküldemény mellé rendszeres ellennyugtát csatoljon.

138. Több egyházmegyével beiktatja az egyházkerület 227—917. sz. határozatát: hogy a tanítói lakások az azon állomásra alkalmazott tanítótól, valamint utódjától el nem vehetők, viszont lakással díjazott tanító lakását önjogúlag el nem hagyhatja s lakbért nem igényelhet.

A *bihari egyházmegye* 7. sz. alatt utasítja és pedig szigorúan az illeték és egyházakat, ifjúsági egyleteket, énekkarokat ez év folyamán szervezzenek, a tanítókat kötelezi, hogy azok szervezetében, vezetésében résztvegyenek, a presbiteriumokat, hogy az egyesületek munkálatáról egyházlátogatóságoknak részletes jelentést tegyenek.

37. sz. A bár kurtára szobott egyházmegyei

jegyzőkönyv az egyházak számadásainak eredményét keresi.

46. sz. Egyházmegyei lelkész-egylet jóváhagyás végett betérjeszti a belhivatalnokok változása esetén előforduló fizetemesgözlásról alkotott szabályrendeletet.

86. Erdély Lajos tanítónak a helybeli hitelszövetkezetnél azon feltétel alatt engedi meg a könyvelői állás betöltését, hogy tanítói kötelességei teljesítésének legkisebb sérelme esetén — az engedély visszavonatik.

101. sz. Több egyházmegyével egyben felhívja az egyházak figyelmét az egyházkerület 39—912. sz. határozatára, midőn ugyanis az egyházi adó az 1908. XLI. t.-c. rendelkezése szerint behajthatatlanná válik, jogában áll az egyetemes adóalaphoz segélyfelemelést kérni.

49. sz. A nagyváradai tetemes kitérések miatt felhívják a presbiteriumok, hogy kitérések esetén a kitérések okáról mindig tegyenek jelentést.

A *békésbánati egyházmegye* 10. sz. alatt az egyházlátogatási jegyzőkönyv javaslat bírálatánál e következő észrevétel tétetik: Nagy hibája a rideg élettelenység. Szakítani kell már az egyházlátogatásoknak a hívekre hatástalan módjával. Amit úgy kellene megoldani, hogy a látogatásról a gyülekezet előzetesen szószékből értesítendő, istenítisztelettel kezdendő meg, melyen a látogató egyik tagja alkalmasszerű, az illető gyülekezet életével foglalkozó egyházi beszédet tartson, mint ahogy a tiszáninneni egyházkerületben szokás.

147. sz. A 6 vármegyét magában foglaló s igen nagy területen 210,000 lelket számláló egyházmegye ketté választásának indítványát 14 szótöbbséggel elvetik. Am ők lássák!...

151. sz. 8800 ismétlő iskolás gyermek nagyrésze nélkülöz minden vallás oktatást!

154. sz. Az iskolalátogatók utazási költségeire 862 koronát előirányoz a közpénztár terhére.

199. sz. Az alsószabolcsi lelkészi gyámintézet indítványára, hogy a jogosult gyámintézeti tagok kihalása esetén vagyonát az itteni gyámintézet hagyományozza a Kálvineumnak, kimondja egy kebelbeli gyámintézet felállítását, de a kebelében működő lelkészek és kántorok özvegyeitől és árváitól a maga vagyonát nem kívánja elvonni. Okos dolog.

Érmelléki egyházmegye 7—8. sz. alatt köri számvevőket állít be. Tagjai mindig ugyanazon egyházak számadásait vizsgálják.

20. sz. Kötelezőleg utasítja az egyházakat, hogy ezentúl az államszegélyeket, korpótlékokat, fizeteskiegészítést, földek hasznbérét számadásaikban *átmeneti* tételként mulhatlanul bevegyék. Igen helyesen oldja meg e nehéz kérdést.

29. sz. A tanító dékánokat, a tanító-egylet javaslatára, az egyházmegyei közgyűlés választja meg.

34. sz. Sok megszívlelendő okból tisztelettel kéri az egyházkerület, hogy eszközölje ki illetékes helyen az adócsökkentési segély negyedévenkénti előre való kiutalását.

Középszabolcsi egyházmegye. Különös figyelmet érdemel a tavaszi közgyűlés megnyitója a szatmári mostani nagytemplomban megkötött szatmári békéről, ennek 200 éves jubileumán. 200 év tanulságát, történetét a református egyház külső és belső fej-

lődésének történetét csoportosítja szokott szép előadásába.

41. sz. A bújvidéki lelkészi kör, abból az alkalomból, hogy a paszabi lelkész és tanító torzsalkodásáról a „Nyírvidék” c. lap tanügyi rovatában megjelent egy sértő közlemény: felkéri a közgyűlést, hogy találjon kellő formát, melyben hívja fel a kir. tanfelügyelőt, hogy egyházi és iskolai intézményeink tisztességét ne engedje alantasai szabad prédájára. Vajjon nem jött-e el az ideje annak is, hogy egynémely tanítói lap is megkerestetnék hasonló szellemben, amidőn az egyház segélyeit szívesen zsebre teszi?

42. A paszabi tanítónak önkéntesi szolgálatra bevonulás alkalmából figyelmezteti az egyházat, hogy a helyettes alkalmazásánál a fizetésre nézve csak a díjlevélileg fizetendő összegig vállaljanak feltétlen kötelezettséget. Az államszegély összegéig pedig csak feltételesen a vallás- és közokt. miniszter kedvező intézkedése reményében.

Hevesnagykunsági egyházmegye. 11. sz. Tanügyi bizottság az iskolai zászlóaljak kötelező szervezését kívánja kimondani. Egyházmegye előbb a tanítóegylet véleményét kéri.

Esperesi jelentés panaszkodik az úrvacsorázók számának nagymérvű csökkentése felett. A nép lelkével nem ellenkező lelki gondozásban keresi az orvosságot.

Kunhegyes jelenti, hogy az egyházkerület által megküldött jegyzék szerint beszerzendő ifjúsági és tanítói könyvtári művek, miket Hegedűs és Sándor cég 1307 kor. 54 fillérért szállít, Adorján testvérek budapesti cégtől 963 kor. 20 fillérért megszerezhetők.

Nagybányai egyházmegye. 2. sz. A gyűlésre képviselőt nem küldött egyházakra 5 kor. bírságot vet ki. Hát a mi egyházaink képviselői, mikor népesítik meg gyűléseiket?!

54. sz. Egrri egyház töketermeszetű pénzeit híveinek ne kötvényre, hanem váltóra adja ki. Nem volna-e helyesebb nekünk is így eljárunk. Talán szükség esetén a váltót el is helyezhetnénk a pénztárnál. Kérem a számvevő székét a kérdés tisztázására.

58. sz. Tanügyi bizottság tagjainak gyűlésök alkalmával 4—4 kor. fuvardíjat utalványoz.

Nagykárolyi egyházmegye. Közigazgatási pénztár tétéleinél látom, hogy a számvevőszéki tagoknak az egyházak számadásainak megvizsgálásáért 40 kor. tiszteletdíjat folyósít. A mi számvevőszékünk tagjai a nehéz és fáradságos és hasznos munkáért vajjon mit kapnak. Ez idő szerint tán csak össze-vissza szidást.

Szatmári egyházmegye. Tanügyi bizottság jelenti, hogy írásbeli dolgozatot két, azaz két iskolában nem találtak, dacára a 2 rendbeli egyházmegyei határozatnak. Értelmes tanítás, jöjjön el hozzánk is a te országod!

20. sz. A vegyes házások viszonyairól lelki gondozásról jelentést kér minden egyes esetben.

Mindezeknek utána, kedves lelkész társaim, bezárom leveletem. Indítványt itt és ezúttal nem kívánok tenni, bárha jól tudom, hogy csak akkor hasznos a szomszédok portáján való széttekintésünk, ha a jónak követői, a hibának elkerülői leszünk.

Azonban indítványaimat az idő rövidsége miatt az egyházmegyei gyűlés elé küldtem be. Mindazáltal már itt felkérlek benneteket, különösen azon indítványomat, mely az írásbeli dolgozatoknak népiskoláinkban való valóságos bevitelét célozza s mit a szatmáriaktól tanultam el: legyetek kegyesek az ügy fontosságához mérten majdan pártfogástokba venni.

Kegyes türelmeteket pedig hálásan köszönöm!

Ormós István.

Debrecen sz. kir. város Magisztrátusának felírata

Mária Terézia királynő ama rendelete ellen, amelyben a céheket a katolikus körmenetekben való részvételre kötelezi.

Latin eredetiből közli: **Herpai Gábor.**

*Felséges Császári és Apostoli Királyi Felség!
Legkegyelmesebb Urnőnk!*

Felséged Helytartó Tanácsa közölte velünk az elmúlt év október havának 5-ik napján Felségednek azon akaratát, hogy mindazok a mesteremberek, valakik csak e szabad királyi városban laknak, amennyiben királyi céh törvényeik ezidőszert nem volnának, azokról mielőbb gondoskodjanak, vagy pedig, ha vannak, de a mai rendszernek meg nem felelők, azokat kellő módon és a megadott szabály szerint dolgozzák át.

Eme jóindulatú királyi akarat erejéhez képest tehát, mi a mesterek társaságait mindazokra nézve, amiket az intézvény parancsol, felvilágosítottuk azonfelül figyelmeztettük őket, hogy céhük törvényeinek röviden való összefoglalásáról haladék nélkül gondoskodjanak és a Helytartó Tanácshoz minél hamarabb felterjesztendő céhtörvény tervezetét nekünk mutassák be átnézés végett.

Ők azután, vagyis inkább céhmestereik meghallgatván a rendeletet, halasztást kértek tőlünk, amit meg is kaptak, mert azt mondták, hogy ők a többi társaságok beleegyezése nélkül sem egy, sem más tekintetben semmit sem felelhetnek.

A halasztási idő leteltével a kért tervezet helyett egy emlékiratot nyújtottak be, amelyben először is keresetük silányságát igyekeznek bizonyítani, hogy t. i. mesterségük után csak nagyon nehezen tudnak gondoskodni megélhetésükről és adójokról, de egyzersmind alázatosan kijelentik, hogy ez nem állná útját annak, hogy engedelmessé válnak a rendeletnek, csak legalább reménységök lehetne arra, hogy épségen marad lelkiismeretük szabadsága, vagyis hogy kiváltságaikba semmi olyan toldalékot nem kell beletenniök, amelyek szerint vallásukkal ellenkező szertartásokra volnának kötelezve, mert az ilyen toldalékokra nézve érzik, hogy azokat jó lelkiismerettel el nem fogadhatnák, amint e tekintetben az 1681. évi 25. t.-c. rendelkezik.

Mindezekről Felséged Királyi Helytartó Tanácsának ez év április 2-án kelt levelünkben a kézműves társaságok emlékiratának csatolásával jelentést tettünk, amire azután a királyi Helytartó Tanács május 19-én a következőben válaszolt:

Ami a királyi kiváltságok összefoglalása tekintetéből felhozott nehézségeket, valamint az abban kifejezett óvást illeti, hogy t. i. céhtörvényeikbe semmi olyan toldalékot ne tétessenek, amelyek lelkiismeretükön erőszakot tennének; mivel Ő Felségednek határozottan kifejezett akarata és rendelkezése, hogy mindenféle mesteremberek tartoznak királyi kiváltságaikat a mostani rendszernek megfelelőleg összeállítani, ehhez képest amiképen Ő Felsége kegyelmesen megengedi mindazokat, amik az előzőekben foglaltatnak, hogy t. i. ezeknek, vagy azoknak a mesterembereknek szűkösebb állapota esetén kegyelmesen megengedi, hogy az ő sorsukkal való összeegyeztethetőségre tekintettel a különböző sorsú mesteremberek többen is folyamodhassanak azért a kegyelmes kiváltságért, hogy a díjakat tehetőségükhöz képest állapíthassák meg, s hogy végül kegyelmesen megengedi, sőt akarja, hogy mielőtt az általános céhtörvények elkészülnek, maguk a mesteremberek készítsék el saját céhtörvényeik tervezetét: azonképen mi Ő Felsége ezen akaratának végrehajtása végett, a mesterembereket, mindezeket megmagyarázva nekik, azzal világosítsuk fel, hogy törvényeik tervezetét mesterségükből való függetlenség büntetésének terhe alatt adják be hatóságunkhoz s azokat átvizsgálva észrevételeinkkel együtt ezen intézmény keltétől számított három hónapon belül a Helytartó Tanácshoz terjesszük fel, mellékelve a társaságok névsorát, mindegyiknél megjegyezve, hogy van-e valamilyen kiváltsága s ha van, milyen az?

Mikor ezt az intézvényt az összes társaságok egybehívott mesterei előtt kihirdettük s hogy mindnyájan megértsek, hazai nyelven is megmagyaráztuk, a céhmesterek néhány napi halasztást kértek, hogy a rendeletet társaságaikkal közölhessék s mikor a halasztási idő leteltével idézésünkre ismét megjelentek előttünk s őket egyenként megkérdeztük, azt felelték, hogy ők amiket hallottak, hűségesen előterjesztették társaságaiknak; a társaságok pedig, mint azelőtt, úgy most is kinyilatkoztatják, hogy ők minden hátforgatás nélkül készek a rendeletnek engedelmeskedni és kiváltságaikat összeállítani, de hogy ilyen módon törvényeikbe vallásukkal ellenkező szertartások vétessenek be, abba lelkiismeretük szerint bele nem egyezhetnek.

(Folyt. köv.)

Egyházkerületünk őszi közgyűlése.

Rengeteg tárgyhalmaz várta a november 19-én, reggeli 9 órakor megnyitott egyházkerületi közgyűlés intézkedését. A bíróság november 18-án 27 ügydarabot ellátott már, a közgyűlés elé 375 darab került. Ha a tanácskozássra fordított időt órák szerint számoljuk fel, konstatálhatjuk, hogy egy ügynek az ellátására átlagosan alig jutott 4 perc s ha ennek ellenére is kellő bölcsességgel sikerült az ügyeket ellátni, az egyfelől az elnöki tapintatos vezetésnek, másfelől annak a körülménynek köszönhető, hogy a jegyzői kar nagy körültekintéssel készítette elő a tárgyalásra az ügydarabokat s tette fel a határozati javaslatokat. Ezekkel szemben sokszor szinte bántóan késleltette

a dolgok rendes folyamatát egyik-másik közgyűlési tag fölösleges és olykor hosszadalmas felszólalása, amely többnyire ott végződött, hogy csatlakozik az előadói javaslatához.

Dr. Baltazár Dezső püspök felségesen szép imádságot mondott, melynek elhangzása után gróf Degenfeld József tartotta tartalmas megnyitó beszédét, mely egyházi életünk minden fontosabb megnyilvánulására kiterjesztette figyelmét. Kegyeletesen emlékezett meg a közgyűlés a tavaszi közgyűlés óta elhalt egyházi és iskolai jeleseinkről. Tudomásul vette a megjelenésben akadályozott közgyűlési tagok bejelentéseit. A beregi egyházmegye Sütő Kálmánnak, a szatmári egyházmegye Kovács Lajosnak esperessé történt megválasztásáról terjesztvén fel jelentést, a közgyűlés örömmel üdvözölte a megválasztottakat a gyűlési tagok sorában. Olvastatott a szavazatszedő küldöttség jelentése, melynek értelmében a prsbiteriumok túlnyomó szavazatával egyházkerületi egyházi aljegyzővé Fekete Gyula nagyikikindai lelkész választatott, aki a hivatali esküt nyomban le is tette. A debreceni református felsőbb leányiskola képviselőjéül Végváry István választatván meg, a választást a közgyűlés tudomásul vette. A megjelentek számbavételével megtörtént a gyűlés megalakulása, amikor az elnöki megnyitó beszédben foglalt javaslatok emeltettek határozati erőre és megválasztattak a szavazatszedő küldöttség tagjai.

Ezek után a konventi határozatok vétettek elő. A közalapi egyszersmindenkori segélyek megszüntetése tárgyában hozott konventi határozat tudomásul vétetett. Annak a határozatnak a rendjén, mely a lelkész szolgálatképtelensége esetére a káplántartás jogcímevel, illetőleg káplántartási díj és kápláni fizetésekiegészítés nyújtásának szabályozásával foglalkozik, a 3-ik pont módosítása érdekében Sulyok István esperes emelt szót. Ugyanis a bihari egyházmegye aziránt tett felterjesztést a közgyűléshez, hogy mivel a 119—1913. számú konventi végzésnek 3-ik pontja, mely kényszer nyugdíjazást kíván alkalmazni, ezt az egyházmegye felette sérelmesnek tartja; intézzen felterjesztést a közgyűlés a konventhez, hogy ez a sérelmes pont helyzettessék hatályon kívül. A felszólaló esperes egészen érti azt, hogy ha a lelkésznél teljes testi és lelki erőtelenség következett be, helye van a kényszer nyugdíjazásnak. De amikor a lelkész szellemi erejének teljesen birtokában van, amikor szolgálata kiállja az elfogúlatlan kritikát, amikor testi defektusa mellett is képes a lelkészi szolgálatokat ellátni, könyörtelenségnek tartja a kényszer nyugdíjazás alkalmazását. All ez különösen a kongruás lelkészekre nézve, akik ilyen eljárás mellett az éhenhalás pusztulásának lesznek kitéve. Nem akarja a defektusba jutott lelkész sorsát emberi (konventi) könyörületeség hajlamainak kiszolgáltatni, kéri egyházmegyéjének felterjesztése értelmében intézkedni. A közgyűlés a felszólalás ellenére is tudomásul vette a konvent határozatát. Ugyancsak tudomásul vétetett az adósegélyek félelvi utalványozására vonatkozó konventi határozat is. A konvent felterjesztésünk értelmében levette napirendről az egyetemes belkörü tűzkárbiztosítás létesítésének kérdését. Vass Mihály felsőszabolcsi esperes aziránt érdeklődött, hogy minő stádiumban áll egyházkerületünkben a belkörü tűzkárbiztosítás kérdésének menete? A feltett kérdésre

dr. Baltazár Dezső püspök adta meg a minden irányban megnyugtató választ, melynél fogva köztudomás szerint is az előmunkálat folyamatban van s a tavaszi közgyűlés elé föl lesz terjesztve. A püspök úr válaszához Kiss Ferenc egyházkerületi főjegyző még azt tette hozzá, hogy a kérdéssel foglalkozó küldöttség nincs megkötve határidővel s az 1914. évi december 31-én lejáró szerződés tárgyában a tavaszi közgyűlésnek bőséges ideje lesz határozatot hozni. A konventnek az egyházi hivatalok portómentessége tárgyában hozott határozata (a címzés nem névre, hanem hivatalra szólhat) tudomásul vétetett. Intézkedés történt a család-könyvek megszerkesztésére szükséges rovatos ívek tervezése érdekében. A megszerkesztéssel Szabó Lajos esperes bízott meg. Tudomásul vétetett a konventnek az a határozata, mely a konventi elnökségnek figyelmébe ajánlja, hogy a konventi irodában lelkész-jellegű egyének is nyerjenek alkalmaztatást. A polgári községek egyházhatósági beosztása kérdésében a tavaszi közgyűlés idejére az esperesi kar nyert megbízást. A vadászugi alapítvány ügyében hozott miniszteri intézkedést autonomiánk tekintetéből a közgyűlés sérelmesnek találván, kéri, hogy a miniszter kifejezett kívánságától tekintsen el.

Ezek után a nagy gonddal egybeállított s kiváló fontosságú és gazdag tartalmu püspöki jelentést olvasta fel az egyházkerületi egyházi főjegyző.

KÜLÖNFÉLÉK.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

6300—1913. sz.

Nagytiszteletű Esperes Ur!

A theológiai tanárkar előterjesztése alapján a jövő 1914. évi szeptemberben tartandó lelkészképesítő vizsgálatokra írásbeli tételül a következő kérdéseket tűzöm ki:

I. Az első lelkészképesítő vizsgálatra:

A) Az őszövétségi theológia és exegesis köréből: Ámós próféta vallástörténelmi jelentősége és prófétiája ötödik részének tudományos exegesis.

B) A dogmatika köréből: Az eredendő bűn és következménye.

C) Keresztyén erkölcsstan köréből: Krisztus az erkölcsi élet principiuma.

II. A második lelkészképesítő vizsgálatra:

A) Az egyházjog köréből értekezési tételül: Az egyházközség jelentősége az egyházalkotmányban.

B) Egyházi beszéd szövegéül: 2. Kor. 4—5.

C) Bibliamagyarazati szöveg: Máté 6, 25—34.

D) Kátémagyarazatul: A heidelbergi káté első úrnappja (bevezető magyarazat).

Az első lelkészképesítő vizsgálat három írásbeli feladata közül a vizsgázó egyet kidolgozván, azt legkésőbb 1914. évi június hó első napjára megszabott határidőre a theológiai dékáni hivatalba beadni tartozik.

A második lelkészképesítő vizsgálatra kitűzött négy tételt a vizsgázók kidolgozván, munkáikat 1914. évi június hó elsejére Kiss Ferenc egyházker.

főjegyzőhöz (Debrecen, főiskola) kötelesek benyújtani.

További nagybecsű intézkedéseit kérva, atyafiságos szeretettel vagyok

Debrecen, 1913 október hó 14.

Dr. Baltazár Dezső, püspök.

— **Az egyházkerületi közgyűlés.** Az egyházkerületi közgyűlésnek a választások és a zsinati előmunkálatokról szóló jelentés és határozat mellett két kiválóbb eseményét, a püspöki jelentés és a kamatláb emelése képezte. Ez utóbbit a nehéz gazdasági helyzet tette indokolttá s úgy oldta meg az egyházkerület bölcsesége, hogy az egyházak a mindenkor Osztrák és Magyar Bank kamatlába felett 1%, de legalább 6%-ot fizessenek. A magánfelek pedig ugyanazon az alapon 2%-ot s legfeljebb 8%-ot. A püspöki jelentés erős vonásokkal, nagy keretben rajzolja meg a kerület egyházainak és iskoláinak helyzetét. Megállapítja a fogyatkozásokat és szépen jellemzi a hanyatlás jelenségeivel szemben a délvidéken, a békésbánsági nagy egyházmegye területén jelentkező újra ébredést és egyházépítő mozgalmakat. Ezek középpontjában az új esperes Futó Zoltán személye áll, kinek kormányzata fényes távlatot nyit szemünk elé. Már eddig is több régi egyházunk kelt életre alatta, több újonnan alakult s tíznek alakulására pedig programot dolgozott ki az egyházmegye. Ennek az egyházmegyének a kötelekében teljesít hű szolgálatot Fekete Gyula nagy-kikindai lelkész, a missziói ügyek előadója, Balogh Ferenc egyik kedves tanítványa, kinek egyházkerületi aljegyzővé választását most erősítette meg az a közgyűlés s ki mint missziói esperes, most tartotta első teljes jelentését. Vele új irány és szellem vonult be az eddig olyan sok lenézésre és félreértésre alkalmas szolgáltató missziói ügyek kezelésébe. A rubrika, a hivatalos sablon és külső elbánás helyére lépett a lélek, amely elevenít, a megmentő és építő szeretet, mely nemcsak spodiumnak nézi és gyűjti a szétszört csontokat. Erről a témáról ugyancsak a hánságból, ifj. Baráth Imrétől is vettünk egy szép cikket (legközelebbi számunkban adjuk), de ilyen előzmények után olvasunk majd bizonyosan a tényekről is magokról nem soká. Az egyházkerület közgyűlése 3 teljes napig tartott.

— **Választások.** A kerületi közgyűlésnek a legmozgalmasabb részei a választások. Tanári és mindenféle választások. Most is több ilyen választás tette élénkebbé a nagy kerületi gyűlést. A Kolozsvárra el távozott dr. Tóth Lajos helyére jogakadémiai tanárul

dr. Bacsó Jenő máramarosszigeti jogtanár választott. A Schmit Henrik eltávozásával megüresedett modern nyelvi tanszékbe pedig Husz Rikárd ifjú tudóst ültette be a tanárválasztó testület egyhangú bizalma. Itt említjük meg, hogy a diakonissza-képző élére vezető lelkészül Makkai Lajos losonci hitoktató lelkész választott meg. Makkai Pápan tanult, elébb Budapesten volt hitoktató lelkész és a Nagypenteki Társaság titkára. Az új erők és a fiatal nagy jövőt ígérő tehetségek működése elé mindnyájan feszült várakozással tekintünk és őket szeretettel üdvözljük.

— **Tengeri hajók veszedelme.** A Titanic pusztulása óta többször adtak hírt a lapok az oceántjáró gőzhajók veszedelméről. Elpusztítja őket a vihar, mint ahogy elpusztult a hónap elején Amerikában lezúgott ciklon következtében annyi sok hajó s vele annyi sok élet. Elnyeli őket a tenger és megsemmisíti őket a tűz. Az elem, melyben mozognak s az erő, mely őket mozgatja. Most különösen többször olvastunk a hajó égések felől. Ezek között legjobban meg ragadta a figyelmet a *Vollurnó* gőzhajó katasztrófája. Ez a hajó kivándorlókkal volt telve, magyar kivándorlókkal, akik közül száznál többen veszték rajta el. Elvesztett a hajónak Lengyel nevű magyar tisztje is, kiről menekült társai szépen emelkeztek s kinek haláláig elszánt hű kötelesség teljesítéséről a külföldi lapokban is elismerő sorokat olvastunk. Nemesen meghalni hát még mindig tudunk, bárcsak okosan élni is tudnánk.

— **A Csokonai kör megnyitó ünnepe.** Minden évben november 17-én szokta tartani a Csokonai-kör megnyitó felolvasó estjét. A tegnapi megnyitó az új vármegyeház fényes dísztermében folyt le s a hatalmas terem szűknek bizonyult a rendkívül nagy-számu közönség befogadására. Öt órakor kezdődött az ünnepély. A megnyitó beszédet az elfoglaltsága miatt meg nem jelenhetett Tüdös János dr. helyett Géressy Kálmán, a Csokonai-kör elnöke tartotta, vázolván a kör hivatását és jelentőségét és elparentálva Balogh Ferencet, az ősszel elhunyt akadémiai tanárt. Másik változás is volt a műsoron. Nagy Aranka helyett Márkus Angela adott elő néhány Csokonai dalt Kovács színházi karmester zongora kísérete mellett nagy hatással. Kardos Albert dr. a kör titkára, „Csokonai és a szinpad” című finom értekezését olvasta fel, majd Szávay Gyula mutatott be néhány ötletes verseiből. Végül Szabolcska Mihály, a Csokonai kör tagja és vendége, az immár irodalomtörténeti nevű költőpap olvasott fel több rendkívüli finomságban gazdag, meleg lyrájú költeményt most megjelenendő verseskötönyéből. A közönség meleg ünnep-lesben részesítette Szabolcska Mihályt.

Alulirottak a legmélyebb tisztelettel bátorkodunk a Nagytiszteletű lelkész és kántortanító urakat értesíteni, hogy a pécsi Angster S. és Fia, orgona- és harmonium-készítő cégtől megválva, ismét Egerbe, önálló működésre tértünk vissza. Ajánlkozunk a legújabb légnyomatu pneumatikus esőrendszer szerint épült orgonák készítésére. Mindenemű orgonák átalakítását, javítást és hangolását mérsékelt árban és lelkiismeretes pontossággal teljesítünk. Orgonák jókarban tartását az ország bármely részében elvállaljuk. Teljes tisztelettel

Cseh István és Fia
orgona- és harmonium-készítők
Egerben,
Kovács János utca
19. szám, saját ház.

Lelkészválasztás. Bodnár Gábort, Szele György kiváló képzettségű segédlelkészét, a biharmegyei kis-szántói gyülekezet egyhangulag megválasztotta rendes lelképásztorává. Szeretettel köszöntjük.

— **Népiskolák segélyezése.** Az egyházkerületi közgyűlés a népiskolai tökésegéyalap terhére a következő egyházaknak nyújtott iskolai célra segélyt: Tiszacsege 1000 K, Nyírmártonfalva 1000 K, Csaroda 1000 K, Márokpapi 1000 K, Értarsa 2000 K, Kopócsapáti 1000 K, Nyírkérés 1000 K, Apagy 1000 K, Besenyő 1000 K, Kuncsorba 1000 K, Fertőszalmás 1000 K, Hosszúmező 2000 K, Hirip 1000 K, Szamoskrassó 1000 K, Papos 1000 K, Tamáshida 1000 K, Dara 1000 K. A segély az 1914. évben kerül folyósítás alá. Az egyházkerületi pénztári hivatal majd kiküldi a szükséges felvilágosító megkeresést, az aláírandó kötelezvény lapjával együtt.

— **A főiskola Csokonai-ünnepé.** A főiskola ifjúsága, ősi szokásához híven, most is megünnepelte Csokonai születési évfordulóját. Tegnap délután fél három órakor kezdődött az ünnepség a szobornál, hova zászló alatt vonult fel az ifjúság. Itt Mester Gyula joghallgató tette le beszéd kíséretében az ifjúságnak következő felirású koszorúját: „Csillagok közt hordnak aethezi párjaid — Csokonai dalos diákjai”. Utána Tihanyi Kiss István teológus szavalta el ez alkalomra írt költeményét. A himnusz éneklésével végződött az ünnepség. A szobortól a temetőbe vonult az ifjúság, ahol a „Reményhez” című Csokonai-dalt énekelte el a főiskolai kántus. Majd Nagy Zoltán teológus ünnepi beszéd kíséretében elhelyezte a sírra a Dóczy-intézet koszorúját. Gönczy Sándor teológus a „Lélek halhatatlanságából” szavalt el egy részletet s a kántus a „Csikóbőrös kulacs”-ot énekelte. Végül Kardos Albert, a Csokonai-kör titkára megköszönte az ifjúság buzgalmát s további lelkesedést, buzgóságot kívánt a Csokonai-kultusz ápolásában. Itt említjük meg, hogy a főiskolai tanítóképezde november 29-én fogja Csokonait ünnepelni.

Zenetanár választás. A debreceni ref. tanítóképző-intézet egyik pár évvel ezelőtt végzetű növendékét Saja Antalt a kolozsvári gymnásium és teológia ének- és zenetanárává választotta az erdélyi ref. egyházkerületi közgyűlés f. hó 10-én.

— **Meghívó** a debreceni református tanítóképző-intézet ifjúsága által 1913 november 29-én d. u. 1/25 órakor, a főiskola dísztermében tartandó Csokonai emlékünnepélyre. Helyárak: ülőhely 60 fillér, állóhely 20 fillér. Műsor: 1. Csokonai-dalok. Éneklő a

„Csokonai”-énekkar Bod Lajos 4. o. t., praeses vezetésével. 2. Megnyitó beszéd. Tartja: dr. Ecsedy István tanár úr. 3. Lilla-dalok, Csokonaitól. Szavalja: Gecse János 4. o. t. 4. Dancla: G-dur concert. Előadják: I. hegedűn Futó József 4. o. t., II. hegedűn Nagy Pál 4. o. t., zongorán Bod Lajos 4. o. t. 5. Felolvasás. Irta és felolvassa: Tóth István 4. o. t. 6. Magyar nóták. Játssa az ifjúsági zenekar Futó József 4. o. t., praeses vezetése mellett. 7. Magánjelenet. Előadja: Nemes Zoltán 4. o. t. 8. Beethoven: Türkischer marsch. Játssa az ifjúsági zenekar Futó József 4. o. t., praeses vezetése mellett.

Különösen templomfestéseknél felhívjuk olvasóink figyelmét Schuller vállalatára Debrecen, Simonffy-utca 25. sz. Telefon 806. Költségvetés díjtalan.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA Dr.

Munkatársak: Soltész Elemér, dr. Veress István.

Pályázat

az örvéni református kántortanítói állásra. Javaldalom: 1. 538 kor. tandíjpótló államsegély. 2. 888 kor. az egyház pénztárából havi előleges részletekben. 3. 200 kor. ismétlősök oktatásáért a községtől. 4. 20 véka buza a községtől, évnegyedi részletekben kiszolgáltatva. 5. Faiskola kezelésért a községtől 60 kor. 6. Megfelelő stóla. 7. Erdő- és legelő illetőségéből 8 jog. 8. Természetben megfelelő lakás és kert.

Kötelesség: 1. III—IV. oszt. vegyes iskola tanítása. 2. Ismétlősök oktatása szerdán és szombaton délután. 3. Kántori teendők ellátása és ifjúsági énekkar vezetése. 4. Kanonikus órákon, valamint lelkész akadályoztatása esetén istenitisztelek végzése, konfirmándusok oktatása. Pályázati kérvények alulírottához november hó 28-ig adandók be. Választás november hó 30-án délután 3 órakor. Személyes megjelenés mindenestre előnyös, de az egyház utiköltséget nem térít meg. Az állás választás után azonnal elfoglalandó. Orgonázásban jártasok előnyben részesülnek.

Örvénd, (Biharmegye) 1913 november hó 9.

Biró Ferencz,
ref. lelkész.

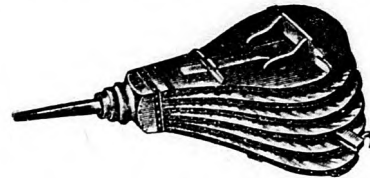

Elsőrendű haranggyár, szerel a kintűnő Pozdech-féle rendszer szerint

Juristics Márton

fuvó-, szerszám-, harangöntő- és harangfelszerelő gyár Budapest, Rózsa-utca 51—53.

Elvállal minden e szakmába vágó munkát, u. m.: elsőrendű harangok szállítását, régi harangok átöntését, régi harangok átszerelését Pozdech-féle forgatható öntöttvas-koronára, esetleg forgatható kovásoltvas-koronára, kikopott csapok kieserését stb. Készít fekvő és álló harangvas-állványokat jutányos áron. Költségvetéssel szívesen szolgál. Ezekon kívül készít fuvókat, kovács-tűzhelyeket, esigákat, emelőket, ülőket, satut stb. e szakba vágó munkát. Jutányos árak, pontos és tisztességes kiszolgálás. Árlap és költségvetés kívánatra!

ALAPITVA 1868.
TELEFON 77—51.

Pályázat.

A dombrádi református egyház pályázatot hirdet újonnan szervezett VI-ik tanítói állására, december 15-iki lejárattal.

Fizetése az 1913. évi XVI. t.-c. 4. §-ában megállapított illetmény, melyből az egyház 200 korona lakás-, 20 korona kert-illetményt és évente 100 korona fizetést ad, a többi államsegély. Kötelessége: az egyháztanács vagy iskolaszék által időről-időre kijelölt osztály vagy osztályok tanítása; az egyházi ismétlőiskola ingyenes vezetése, tanítása, az egyházkerületi tanterv szerint. Az orgonista kántor-tanítónak az éneklésben, orgonázásban, az énekkar tanítása és vezetésében való segítése és helyettesítése; ifjúsági egyület vezetése.

Állását 1914 január 1-én köteles elfoglalni, éppen ezért, ha állásban van, kellően felszerelt kérvényéhez elbocsátó-levelét köteles csatolni. Ha alkalmas egyén nem pályázik, új pályázat fog hirdettetni. Személyes megjelenés előnnyel járhat, de költsége nem térítetik meg.

Dombrád, 1913 november 17.

Somogyi József,
lelkész.

7715—1913. szám.

Pályázat

a szatmári egyházmegyében fekvő szatmári egyház lemondás folytán megüresedett egyik lelkészi állására, melynek javadalma következő:

1. 1200 korona készpénz a városi pénztárból, havonként előleges részletekben;
2. 1200 korona személyi pótlék a városi pénztárból, havonként előleges részletekben. Ennek megadása a városi törvényhatósági bizottság külön engedélyétől függ;
3. 26 hold 396 □-öl szántóföld és 9 hold 185 □-öl rét;
4. 25,000 korona földeladási összeg (mely alkalmadtán ingatlan vételére fordítandó) kamata;

5. 18 korona 84 fillér föld kisajátítási összeg kamata;

6. 81 1/2 köbméter elsőrendű tűzifa a város erdejében;

7. a stólának felerésze;

8. természetbeni lakás kerttel, amelyre vonatkozólag megjegyeztetik, hogy amennyiben magasabb egyházi érdekek a jövőben elkerülhetetlenül szükségessé tennék, az új lelkész köteles a mostani lakásnak és kertnek minden tekintetben megfelelő, teljesen egyenlő értékű és az egyházi felettes hatóságok által jóváhagyott más lakást elfogadni.

Kötelessége: az egyházi törvényben előírt összes lelkészi teendőknek a másik lelkésszel együttesen való végzése és a zárdabeli elemi- és polgári leányiskolák, valamint a r. kath. főgimnázium református növendékeinek hitoktatása.

A lemondott lelkész 240 korona beruházási igényt jelentett be.

Az állás a választás jogerőre emelkedése után azonnal elfogalandó.

A pályázati kérvények az E. II. t.-c. 16. §-ában megjelölt okmányokkal felszerelve, 1913. évi december hó 14-ik napjáig küldendők be Kovács Lajos espereshez Szatmárnémetibe.

Debrecen, 1913 november 20.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

BUTOR

részletre és készpénzért igen jutányos áron kapható **Kovács Mihály** butoraktára **Budapest. VII. Thököly-u. 22.** a Központi pályaudvar közelében. E lapra hivatkozók 10% árengedményben részesülnek

Harmonium, Hegedűk, Tárogatók

és a többi hangszereket általánosan elismerve legjobban szállít

Magyarország legnagyobb hangszergyára, **Stowasszer J.**

csász. és kir. udvari szállító, színházak, zeneakadémiák, iskolák és a hadseregszállítója, a RÁKÓCZITÁROGATÓ feltalálója,

BUDAPEST

II. LÁNCID-UTCA 5. SZÁM.
GYÁR: ÖNTŐHÁZ-UTCA 3. SZ.

AAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAA

Régi hangszerek vétele és becserélése. 0000

ARJEGYZÉK minden egyes hangszerről külön küldetik.

